

Motion till riksdagen 2011/12:U276

av Peter Rådberg m.fl. (MP)

Lätta vapen

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att öka öppenheten så att man kan urskilja hur stor andel av Sveriges vapenexport som utgörs av lätta vapen.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att öka restriktiviteten i beviljandet av exporttillstånd för lätta vapen.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att upprätta en nationell strategi för hantering av lätta vapen.

Motivering

Det är inte främst stridsvagnar, ubåtar och stridsflygplan, utan automatkarbiner, granatgevär och pansarskott som används i de krig som rasar i världen. Mängder av sådana lätta, bärbara, vapen florerar på den svarta marknaden, och när en konflikt bryter ut strömmar dessa vapen mot den nya krigsskådeplatsen. Många gånger sätts sedan dessa lätta vapen i händerna på barn och därmed får konflikten en extra hänsynslös dimension.

Sedan 1990 har mer än 3 miljoner människor dödats i väpnade konflikter. Två miljoner av dessa krigsoffer utgörs av barn. Det dör alltså betydligt fler barn än soldater i dagens krig.

Det uppskattas att det idag finns omkring 639 miljoner lätta vapen i världen; ett vapen för var tionde människa. Varje år produceras dessutom 8 miljoner nya. Situationen är allvarlig. En halv miljon människor dödas varje år av lätta vapen. Det vill säga mer än 1 300 människor per dygn eller en person varje minut. Av dessa dödas 300 000 i väpnade konflikter. Om man ser till den ödeläggelse de orsakar, skulle lätta vapen faktiskt kunna beskrivas som ”massförstörelsevapen”, sade FN:s generalsekreterare Kofi Annan vid mil-

Fel! Okänt namn på

lennietoppmötet i september 2000. Någon exakt eller universell definition av begreppet "lätta vapen" finns inte. Men vanligtvis avses sådana vapen som kan bäras av en eller ett fåtal personer.

Internationellt pådrivande

På den internationella arenan är Sverige ett föredöme som med pondus verkat för en stärkt kontroll av handeln med lätta vapen. Sverige har i dessa sammanhang intagit ett progressivt förhållningssätt.

I samband med att Sverige hade ordförandeskapet i EU, andra halvåret 2009, var Sverige pådrivande när det gäller att samordna EU:s politik på området inför den första FN-konferensen om lätta vapen 2001.

Det var fråga om en politik som bland annat gick ut på att man inte bara bör fokusera på den illegala handeln utan även måste kontrollera den legala handeln med lätta vapen bättre. Den legala handeln står ju faktiskt för uppemot 90 procent av den totala handeln. Sverige lyfte även fram vikten av att stärka exportkontrollen av lätta vapen och införa särskilda kriterier som tar hänsyn till exempelvis mänskliga rättigheter i FN:s handlingsprogram.

Sverige och EU betonade dessutom vikten av ökad öppenhet och att medlemsstaterna rapporterar exporten i nationella rapporter.

Sverige har gett stora bidrag till olika lätta vapenrelaterade projekt över hela världen, till exempel insamling och förstöring av vapen samt demilitarisering och återanpassning av före detta soldater. Man har även gett stöd till enskilda organisationer för deras lätta vapenarbete, exempelvis till Saferworld i London, Small Arms Survey i Genève och Sipri i Stockholm. UD har också medverkat som observatör i det svenska lätta vapennätverket Sansa.

De senaste åren har problematiken med lätta vapen också berörts i regeringens årliga skrivelse om krigsmaterielexporten. I skrivelsen för 2001 står följande att läsa:

Sverige arbetar tillsammans med andra länder för verkningsfulla åtgärder mot spridningen och användningen av lätta vapen.

Flera svenska riksdagsledamöter har också varit internationellt engagerade i lätta vapen-frågan och har bland annat deltagit i FN-konferenser om lätta vapen. Riksdagsledamöterna har också utbytt erfarenheter och strategier inom ramen för The Parliamentary Forum on Small Arms and Light Weapons, ett forum som Kristna Fredsrörelsen har stöttat aktivt och som samlar parlamentariker från hela världen.

Bristande nationell implementering

Dessvärre bleknar de svenska insatserna när vi studerar situationen på hemmaplan.

Sverige lever i många avseenden inte upp till flera krav som FN ställer på medlemsländerna. De insatser Sverige gör på det internationella planet riske-

rar därför att motverkas av en bristfällig uppfyllelse av våra åtaganden. Nedan följer några exempel på den svenska inkonsekvensen mellan internationell retorik och nationell praktik.

I FN:s handlingsprogram från 2001 står att länderna ska öka öppenheten för att kunna bekämpa den illegala handeln med lätta vapen. Sverige är såväl nationellt som internationellt en varm förespråkare av ökad öppenhet. I regeringens skrivelse om vapenexport framgår att regeringen ”har som målsättning att visa största möjliga öppenhet i redovisningen av den svenska krigsmaterielexporten, och har kontinuerligt sökt förbättra redovisningen i syfte att verka för ökad öppenhet”.

Men den svenska regeringens redovisning av lätta vapen lämnar i praktiken mycket övrigt att önska. Sverige redovisar inte import av vapen över huvudetaget och den export som redovisas är så bristfällig att det inte går att särskilja vad som avser lätta vapen och vad som är annat än krigsmateriel.

Enligt handlingsprogrammet ska staterna också säkerställa en tillförlitlig märkning av varje vapen för att kunna garantera möjligheten att spåra varje vapen och ställa leverantörer till svars om vapen förekommer i strid med internationella överenskommelser.

Sverige har internationellt drivit på för ett globalt instrument som reglerar märkning. Men nationellt har Sverige inte några som helst lagstadgade krav på märkning av producerade, utförda och införda vapen och ammunition, utan lämnar det åt industrin själv att besluta om detta.

Enligt FN:s handlingsprogram om lätta vapen åtar sig staterna att etablera och upprätthålla ett effektivt system för import av lätta vapen. Men Sverige har, trots åtagandena i handlingsprogrammet, ännu inte infört vare sig lagar eller riktlinjer för import av krigsmateriel klassade som lätta vapen. Bristen på riktlinjer resulterade i att Sverige mellan åren 2000 och 2004 kunde importera krigsmateriel, inklusive ammunition, för 46 miljoner kronor från Israel, trots att exporten dit är förbjuden.

Behovet av en nationell strategi

I FN:s handlingsplan om lätta vapen som antogs 2001 uppmanas varje land att utarbeta institutionella strukturer som kan samordna och hålla ihop policyer, forskning och uppföljning av olika aktiviteter som ett land genomför för att hindra den okontrollerade spridningen av lätta vapen. Mer än 20 länder har därefter utarbetat nationella handlingsplaner, så kallade National Action Plans, dock inte Sverige.

Försvarsmakten genomförde under våren 2007 en granskning av det lätta vapenarbetet inom Sverige med särskilt fokus på Forsvarsmaktens arbete. En lång rad representanter för myndigheter och organisationer har intervjuats under projektets gång. En av de centrala slutsatserna från granskningen är att det finns en stor efterfrågan på en nationell strategi inom dessa grupper.

Sverige bör därför utveckla en nationell strategi, i brett samarbete med allmänhet och det civila samhället, kring lätta vapen. Det ska vara en strategi

Fel! Okänt namn på

som tydliggör svenska strävanden inom området och som möjliggör uppföljningar och utvärderingar av svenska positioner och åtgärder.

Stockholm den 2 oktober 2011

Peter Rådberg (MP)

Bodil Ceballos (MP)

Annika Lillemets (MP)

Stina Bergström (MP)

Valter Mutt (MP)

Jan Lindholm (MP)